

*Slibuju, že už nechybuju? Je sloveso chybovat obouvidové?**

Slibuju, že už nechybuju? Is the verb chybovat biaspectual?

One of the aims of this text is to determine whether the verb *chybovat* is only imperfective, or, in fact, biaspectual (both imperfective and perfective), though it has never been classified as such. With the help of introspection, a questionnaire and corpus investigation, the author concludes that this verb is ambivalent in its expression of perfectivity. It is somewhere in between the verbs which are only imperfective and biaspectual verbs, as it is exposed to many factors influencing its further direction. In the author's view, the units that are currently undergoing change should receive increased scholarly attention, as this could lead to a deeper understanding of the principles of linguistic change. The author also reflects on the causes of difficulties in trying to include a particular unit in the corresponding language class.

Key words: biaspectual verbs, imperfectivity, markedness, perfectivity, unmarkedness, verbal aspect

Klíčová slova: bezpříznakovost, dokonavost, nedokonavost, obouvidová slovesa, příznakovost, slovesný vid

Obouvidovost neboli vidová homonymie je – jak známo – velmi častá u sloves cizího původu (*Až se adaptuji^{dok.} na tamní prostředí, pustím se do práce; Jak dlouho se na něj budeš adaptovat^{nedok.} ?*). Naopak u sloves původu domácího je výjimečná (*Než ho papež svatořečí^{dok.}, bude muset být prokázán zázrak uskutečněný na jeho přímlovu; Když František na Svatopetrském náměstí svatořečil^{nedok.} Jana Pavla II., účastnily se tohoto aktu desetitisíce lidí*). Už název článku myslím napovídá, že v centru pozornosti bude ta druhá z uvedených dvou slovesných skupin – obouvidová slovesa nepřejatá. Titul též signalizuje, že příspěvek nebude komplexním a podrobným popisem skupiny (od původu) českých biaspektuálních sloves – na druhou stranu však nebude ani pouhým pokusem o zjištění vidové hodnoty jediného slovesa *chybovat*. Bude např. posouzena i vidová hodnota několika dalších sloves, která jsou někdy (na rozdíl od *chybovat*) počítána mezi obouvidová. Při snaze dobrat se vidového statusu slovesa *chybovat* se také krátce zamyslím nad několika otázkami, které se netýkají pouze aspektologie – kupř. nad příčinami klasifikačních obtíží neboli problémů při snaze zařadit zkoumanou jednotku do odpovídající třídy.

---

* Příspěvek vznikl s podporou projektu č. 16-19561S *Příčiny vidové nepárovosti v češtině*, uděleného Grantovou agenturou České republiky.

1 Stručně a výběrově o literatuře pojednávající o obouvidových slovesech českého původu

Nahlédneme-li kupř. do publikací Havránka a Jedličky (1960, s. 224), Šmilauera (1972, s. 38n.), Petra (1986, s. 184), Rusínové (1995, s. 320), Nüblera (2002, s. 529), Sgalla a Panevové (2004, s. 73), Esvana (2007, s. 23), Čechové et al. (2011, s. 182) nebo Štíchy (2013, s. 450), dostaneme následující seznam osmnácti sloves považovaných za obouvidová (řazeno abecedně): *darovat*, *hodit se*, *jmenovat*, *obětovat (se)*, *padělat*, *padnout* (o kabátu), *pokutovat*, *pravít*, *přenocovat*, *přezimovat*, *stačit*, *stanovit*, *svatořečit*, *úvěrovat*, *věnovat (se)*, *zálohotvat*, *zprostředkovat*, *zvěstovat*.¹

Zatímco v právě uvedených publikacích najdeme spíše jen velmi krátké seznamy českých obouvidových sloves bez obsáhlejších komentářů, rozborů či úvah, nemálo pozornosti (tři strany) věnuje danému tématu Kopečný (1962, s. 43–46) ve svém Slovesném vidu v češtině. Zdůrazňuje především to, že „[u] domácích sloves je vidová obojakost jevem výjimečným“ (ibid., s. 43) a že „ani těch několik domácích jasně obojvidých sloves (*jmenovat*; *věnovat*; *obětovat*; *zvěstovat*; *přenocovat*; *stanovit* a *napodobit*) [není] nijak co do obojvidosti homogenních“ (ibid., s. 44). Autorovi jde „o skutečnou obojvidost, tedy o slovesa, jejichž tvary jde hodnotit i jako jasně nedokonavé i v jiném kontextu jako dokonavé“ (ibid., s. 44). V důsledku svých přísných nároků nepočítá ke skutečně obouvidovým dokonce ani (často uváděné) sloveso *darovat*: „[O] čistě obojvidé sloveso zřejmě nejde, chybí tu jasná nedokonavost“ (ibid., s. 43).²

Nejobsáhlejší seznam domácích kandidátů na obouvidovost podává Jindra (2011) ve stati *Obouvidovost* v knize *Kapitoly z české gramatiky* – jeho seznam čítá 26 sloves (řazeno abecedně): *blahořečit*, *darovat*, *jmenovat*, *nadít se / nadát se*, *obětovat (se)*, *očkovat*, *padělat*, *pokutovat*, *pravít*, *předlisovat*, *předřikat*, *přenocovat*, *přezimovat*, *soustředit (se)*, *stačit*, *stanovit*, *svatořečit*, *úvěrovat*, *věnovat (se)*, *vystříhat se*, *zálohotvat*, *zavětrovat*, *zoufat (si)*, *zprostředkovat*, *zvěstovat*, *žluktout*. Autor zdůrazňuje především to, že s ohledem na morfémové složení „jde o poměrně disparátní skupinu sloves“ (ibid., s. 530), že i „[z] hlediska stylu je soubor domácích sloves velmi různorodý“ (ibid., s. 531) a že „[r]ůzný je také vzájemný poměr frekvence nedokonavého a dokonavého paradigmatu“

¹ Šlosar (1995, s. 210) a Esvan (2007, s. 23) uvádějí jako obouvidovou i velmi početnou skupinu tzv. saturativ (*napracovat se*, *nadřít se*, *naotravovat se* aj.). Tato slovesa jsem však do uvedeného seznamu nezahrnul, protože už bylo nejednou přesvědčivě prokázáno, že jde o slovesa pouze dokonavá (Komárek, 2002, s. 137; Veselý 2014, s. 84n.). Šlosar (1995, s. 205) uvádí jako obouvidovou ještě skupinu tzv. kapacitiv (*ujede*, *unese*, *uzvedne* aj.). Tato slovesa jsem do seznamu nezahrnul z téhož důvodu – jasné důkazy jejich pouhé dokonavosti podávají Kopečný (1977, s. 186n.), Svoboda (1978, s. 128n.), Komárek (2002, s. 137n.) a Veselý (2014, s. 56, 59n.).

² Pochybnost o skutečné obouvidovosti slovesa *darovat* vyjadřuje i Berger (2008), když upozorňuje na velmi ojedinělý výskyt jeho perifrastického futura.

(ibid., s. 532). U řady sloves z uvedeného seznamu dochází k závěru, že jejich obouvidovost je spíše nepravděpodobná: např. *předlisovat*, *předříkat*, *úvěrovat*, *vystříhat se*, *zavětrovat*. Pochybuje dokonce i o obouvidovosti (často uváděného) slovesa *zvěstovat*: „[O] možném dokonavém pojetí slovesa *zvěstovat* v dnešní psané spisovné češtině lze [...] jen spekulovat“ (ibid., s. 540; tučný řez originálu nahrazen kurzivou).

2 Několik poznámek k uvedené literatuře

Z textů, které se zmiňují o obouvidových slovesech domácího původu, a zejména z těch, které se jimi zabývají podrobněji (především Kopečný a Jindra), se o těchto jazykových prostředcích dozvídáme hlavně toto: (1) po formální stránce tvoří velmi nesourodou skupinu, (2) obouvidový status je u řady z nich přinejmenším sporný, (3) obouvidových sloves českého původu je velmi málo, jsou výjimečná. Všechna tři právě uvedená tvrzení jsou podle mě výstižná (je namístě s nimi souhlasit) a myslím, že lze na jejich základě konstatovat, že obouvidovost je u sloves nepřijatých jevem (v určitém slova smyslu) náhodným.³ V tomto oddíle mám v úmyslu zformulovat jen několik málo komentářů týkajících se tvrzení (2).⁴

2.1 K vidové hodnotě několika kandidátů na obouvidovost

Jindra (2011, s. 537; tučný řez písma nahrazen kurzivou) souhlasí s obouvidovým hodnocením slovesa *soustředit* (*se*) u Sgalla a Panevové: „Sgall a Panevová (2004) jdou proti dosavadní české aspektologické tradici a jako jediní zařazují mezi obouvidová také sloveso *soustředit* (*se*), přisuzují mu tedy vedle významu dokonavého (61) také význam nedokonavý (62). Průzkum korpusu ukazuje správnost tohoto řešení: (61) Víím, že když se dostatečně *soustředím* a svůj čas zasvětim hře na housle, že to někam povede. (62) Spíše se *bude soustředit* na hájení už získané převahy.“⁵ Podle mých pozorování je však situace (přibližně)

³ Tím však nechci tvrdit, že by u jednotlivých sloves nebylo možné dopátrat se, co vedlo k tomu, že jsou dnes obouvidová (pokud tedy opravdu jsou).

⁴ Mimochodem toto tvrzení ještě podtrhuje výstižnost tvrzení (3) (o výjimečnosti daných sloves), neboť se lze vyjádřit třeba takto: Je-li obouvidovost u řady uvedených sloves sporná, je dost možné, že by měl být výčet opravdu biaspektuálních českých sloves ještě o poznání skromnější.

⁵ Je zajímavé, že také Berger (2011, s. 47) se – v souvislosti s Veselým (2011) – zmiňuje o slovese *soustředit* jako o obouvidovém, když píše: „Ein letztes Beispiel dieser Art ist *soustředit*, dessen potentieller Doppelaspektigkeit Veselý einen ganzen Artikel gewidmet hat (vgl. Veselý, 2011). In Auseinandersetzung mit verschiedenen anderen Autoren (darunter Nejedlý, 2008) führt er den Nachweis, dass *soustředit* trotz der Existenz von *soustředovat* als doppelaspektig angesehen werden kann und dies auch morphologisch keine Ausnahme darstellt.“ K tomu však poznamenávám, že se v příslušném článku nikde nezmiňují (zcela záměrně) o slovese *soustředit* (*se*) jako o obouvidovém.

taková, že ten, kdo slovesa *soustředit se na něco* užívá jako perfektiva, neužívá ho jako imperfektiva, a naopak (což z toho plyne) ten, kdo ho používá nedokonavě, nepoužívá ho dokonavě. Pak je však myslím namístě se ptát, je-li oprávněně hodnotit toto sloveso jako neproblematicky obouvidové – nelze totiž přehlížet jeho výraznou odlišnost od sloves jako *obětovat*, *korunovat*, *instalovat* či *realizovat*, jejichž obouvidovost je sdílena nesrovnatelně větším počtem uživatelů češtiny.⁶

O slovese *nadít se / nadát se* Jindra (2011, s. 533) píše, že „[o]bě paradigmata slovesa vystupují jako obouvidová, resp. vidově vágní“; jako příklad nedokonavého užití uvádí korpusový doklad *Věděl sice vždycky, že čas pro nikoho nestojí a let nikomu neubývá, ale n e n a d á l s e, že přijde jednou chvíle, kdy na něho padne děs z minulosti tak na licho prožité*. Tento příklad však nelze považovat za přesvědčivý; naopak je třeba vzít v potaz to, že v SYN v4 nenajdeme ani jediný doklad opisného futura (přestože pro lemmata *nadít* a *nadát* korpus poskytuje celkem 5 911 výskytů) – proto je namístě sloveso *nadát se / nadít se* ze seznamu obouvidových sloves vyřadit.

Konečně také velmi pochybuji o možnosti obouvidového hodnocení slovesa *zoufat si*. Jako (korpusový) příklad jeho dokonavého užití uvádí Jindra souvětí *Já si zoufám, jestli si neposlechnete mou hru*. Nedomnívám se, že je nutné interpretovat tu přezens *zoufám si* jako referující do budoucnosti, ale i kdyby ano, mnoho by to neznamenal, protože referovat do budoucnosti může (jak známo) i přezens nedokonavý. Především jsem však toho názoru, že sémantika nedokonavého *zoufat si* předurčuje toto sloveso k imperfektivitě tantum.

3 Motivace k napsání tohoto příspěvku

Je myslím přirozené (a běžné), že při čtení seznamů jednotek prezentovaných jako prvky téže množiny vymezené na základě určitých společných (definičních) rysů jednak skoro automaticky ověřujeme – byť třeba jen narychlo a nedokonale – náležitost řazení příslušných jednotek do dané třídy, jednak přemýšlíme o dalších jednotkách (snažíme se připadnout na další jednotky), které by do této třídy mohly patřit. Tato snaha pak podle mě nabývá na intenzitě obzvláště tehdy, je-li přímo deklarována výjimečnost daných jednotek, je-li prezentovaný výčet opravdu nepočetný (což je právě případ obouvidových sloves domácího původu). Řekl bych, že tato deklarovaná výjimečnost takřka sugeruje prostou otázku: Opravdu je jich tak málo?

Při uvažování o dalších možných kandidátech na nepřežitá obouvidová slovesa mě napadlo především sloveso *chybovat*, které se dosud, pokud vím, v žádném seznamu obouvidových sloves neobjevilo. Také PSJČ a SSJČ ho určují jako

⁶ Neprovedl jsem sice žádný průzkum, kterým bych mohl toto tvrzení podložit, přesto se však domnívám, že čtenář nebude (na základě svých zkušeností) o jeho platnosti pochybovat.

(pouze) nedokonavé, přičemž jako jeho dokonavý protějšek uvádějí sloveso *chybit*. Jako (pouhé) imperfektivum je *chybovat* zachyceno také ve valenčním slovníku VALLEX (Lopatková et al., 2016), i zde je jako dokonavý korelát uvedeno *chybit*.

Nyní uvedu indicie, na jejichž základě je podle mě oprávněně se ptát (či spíše které přímo vybízejí k tomu se ptát), zda je, či není možno obohatit seznam obouvidových sloves domáčího původu o sloveso *chybovat*.

(1) Mimojazyková skutečnost vyjadřovaná slovesem *chybovat* je nepochybně jazykově ztvárnitelná jak nedokonavě, tak dokonavě, o čemž svědčí především synonymní či významově blízké jednotky (*u*)*dělat chybu/chyby* a *dopustit se – dopouštět se chyby/chyb*, které konstituují vidové dvojice, páry (*Obránce udělal chybu – Když tým dělá chyby, hledá je trenér Babcock nejdřív sám u sebe* (SYN2015); *Pět minut před koncem třetiny se naše obrana dopustila fatální chyby – Zlín začíná mít navrch a snaží se strhnout vítězství na svou stranu, ale v 59. min. se dopouští hrubé chyby v rozehrávce* (internet)). Je tedy zřejmé, že existuje potřeba zachycovat onu mimojazykovou skutečnost jak v jejím průběhu, popř. jako opakující se (tedy imperfektivem), tak v její komplexnosti, jako celostní a ohraničený, vymezený děj (tedy perfektivem).

(2) To, co jsem právě uvedl v bodě (1), nás samozřejmě ještě samo o sobě nemůže vést k hypotéze, že je sloveso *chybovat* obouvidové, neboť jeho dokonavý protějšek je znám – je jím sloveso *chybit*, uváděné PSJČ, SSJČ i VALLEXem; a lze prokázat, že toto sloveso je i dnes skutečně schopno vyjádřit celostně (souborně) a ohraničeně příslušný děj (*Orlickoústecká veřejnost ve volbách rozhodla, kdo chybil víc* (SYN2015)). Avšak sloveso *chybit* je dnes silně stylově příznakové – je knižní, popř. zastaralé, s čímž souvisí i jeho velmi nízká frekvence: Kupř. SYN2015 poskytuje pro lemma *chybit* jen 44 relevantních výskytů,⁷ kdežto pro lemma *chybovat* jich nabízí 419 (poměr 1 : 9,5). Už tento poměr (či spíše nepoměr) myslím ukazuje na to, že slovesa *chybit* a *chybovat* dnes netvoří pevnou vidovou dvojici a že perfektivum *chybit* už dostatečně neplní funkci dokonavého protějšku slovesa *chybovat*. Pro srovnání: Dokonavý analytický predikát *udělat chybu* má v SYN2015 687 dokladů, jeho nedokonavý protějšek *dělat chybu* 91 dokladů; jde tedy o poměr 7,55 : 1.⁸ Srovnání uvedených poměrů myslím vyvolává otázku, zda se mezi těmi 419 doklady slovesa *chybovat* nevyskytuje také řada dokladů perfektivních.⁹

⁷ V 5 902 případech jde o doklady nerelevantní, neboť se jedná (naprostou většinou) o přítomné tvary slovesa *chybět* (*Do vojenské míry mu chybí půl centimetru.*). Kolik přítomných slovesa *chybit* je obsaženo v lemmatu *chybět*, jsem nezjišťoval, poněvadž velmi pochybuji o tom, že by šlo o efektivně vynaloženou energii.

⁸ Je třeba dodat, že dané počty odpovídají pouze bezprostřednímu souvyskytu KWIC lemmatu (*u*)*dělat* a slovního tvaru *chybu*, a to v tomto pořadí.

⁹ Prostředkem pro dokonavé ztvárnění významu ‚(u)dělat chybu‘ je také sloveso *pochybit*. Na základě svého jazykového povědomí jsem však odhadoval, že ani ono zdaleka nepokrývá funkci

(3) Ke slovesu *chybovat* neexistuje žádná skutečně uzuální předponová odvozenina, která by byla schopna fungovat jako jeho dokonavý protějšek. Je pravda, že korpus dokládá sloveso *zachybovat*,¹⁰ které je schopno „dokonavého ztvárnění“ té mimojazykové skutečnosti, k níž referuje imperfektivní *chybovat* (*V 54. minutě zachyboval stoper Chmátal tak, že Vokáček byl sám před brankářem a bylo 0:2.*). Avšak SYN2015 zachycuje pro lemma *zachybovat* jen dva výskyty; SYN v3 jich má sice 265, jenže pro lemma *chybovat* jich poskytuje 24 651 (poměr 1 : 93). Tento nepoměr opět jasně signalizuje, že probírané perfektivum dostatečně neplní funkci dokonavého protějšku k *chybovat*.

Obsah uvedených tří bodů lze tedy stručně shrnout asi takto: Protože sloveso *chybovat* referuje ke skutečnosti ztvárnitelné jak nedokonavě, tak i dokonavě a protože k němu neexistuje žádný opravdu uzuální dokonavý protějšek, je namístě se ptát, zda tuto funkci prostředku pro vyjadřování souhrnného (dokonavého) pojetí daného děje neplní samo sloveso *chybovat*, a zda tedy není obouvidové.

4 Vlastní průzkum slovesa *chybovat*

Při zjišťování vidového statusu slovesa *chybovat* (1) jsem využil metody introspekce, (2) pětatřicet respondentů jsem nechal posoudit (ne)gramatičnost souvětí testujících (ne)možnost dokonavého užití slovesa *chybovat* a (3) prozkoumal jsem (z části) materiál poskytovaný korpusem.

4.1 Reflexe autorova jazykového povědomí

Rozhodne-li se badatel prozkoumat a popsat vlastnosti či chování určité jazykové jednotky či jednotek, popř. ověřit její/jejich (ne)příslušnost k určité třídě, je podle mě nasnadě (a myslím, že se tak i často děje), že se ještě předtím, než začne procházet korpusovou (nebo i jinou) excerpci, obrátí na své jazykové povědomí (neboli užije metody introspekce), aby si utvořil alespoň základní (byť velmi pravděpodobně nedokonalou) představu o předmětu svého zkoumání. Zjištění získaná introspekci pak mohou i vhodně orientovat postup zkoumání, např. mohou napovídat, na které tvary, kontexty či konstrukce zaměřit pozornost. Je ovšem samozřejmé, že při snaze o co nejadekvátnější postižení vlastností a chování zkoumaných prostředků nelze zůstat jen u představy získané nahlédnutím do vlastního jazykového povědomí, ale že je nutné ji ověřovat, zpřesňovat a korigovat

---

dokonavého protějšku k *chybovat*. Odůvodněnost této mé intuice se později potvrdila – viz níže v oddíle 6.

¹⁰ Mé jazykové povědomí ho dosud neznalo, je však pravda, že jsem při přemýšlení o tom, která z předpon by (s ohledem na svou sémantiku) mohla připadat v úvahu jako prostředek pro vytvoření dokonavého protějšku k *chybovat*, došel k závěru, že může jít právě jen o předponu *za-*.

(nejen) důkladným prozkoumáním korpusového (či jiného dostatečně rozsáhlého a reprezentativního) materiálu. Tato nezbytnost práce s velkým množstvím autentického jazykového materiálu je obzvláště dnes – v době korpusové lingvistiky – (takřka) obecně sdíleným stanoviskem, s nímž v tomto textu nechci polemizovat,¹¹ smyslem těchto řádků je především vyjádřit přesvědčení, že nahlížení do vlastního jazykového povědomí není při lingvistické práci něčím a priori nežádoucím, zavádějícím, zkreslujícím, škodlivým či nebezpečným, ale že naopak může být i různým způsobem užitečné. Kupříkladu i to, že jsem se jako možné obouvidové sloveso rozhodl prozkoumat právě sloveso *chybovat*, je (jak vyjde najevo níže) důsledkem reflexe a respektování vlastního jazykového povědomí (které vlastně způsobilo už to, že mě toto sloveso jako kandidát obouvidovosti napadlo¹²); a závěry této studie myslím potvrdí, že se má intuice tak docela nemýlila a že postoj mého jazykového povědomí nebyl zcela irelevantní.

Pro jistotu ještě dodávám, že jsem právě uvedeným odstavcem rozhodně nechtěl říci, že je snad postup v něm načrtnutý (tedy nejprve vlastní jazykové povědomí, potom až korpusové šetření) podle mého názoru jediný možný či nejvhodnější – lze samozřejmě postupovat i jinak, introspekci a práci s autentickým materiálem lze kombinovat různým způsobem. Neumím si však představit situaci, v níž by se mohl badatel od svého jazykového povědomí zcela oprostít.

Předložil jsem svému jazykovému povědomí k posouzení následující (umělý) jazykový materiál:

- (1) Hokejový trenér říká v přestávce mezi první a druhou třetinou jednomu ze svých obránců (který v první třetině udělal několik hrubých chyb ve vlastním obranném pásmu) toto: „*Jestli ještě jednou chybuješ v našem obranném pásmu, budeš okamžitě ze hřiště.*“
- (2) *Slibuju, že už nechybuj.*
- (3) *Až zase chybuje při rozehrávce, musíme toho využít.*
- (4) *Počkáme, až zase chybují při rozehrávce, a zkusíme toho využít.*

---

¹¹ Dovolím si jen tuto poznámku: Je jasné, že rozsáhlé elektronické korpusy, umožňující rychle získat mnoho dokladů pro zkoumaný objekt, jsou při lingvistické práci velmi užitečným nástrojem. Řekl bych však, že s možností využívat tohoto instrumentu (a se vznikem korpusové lingvistiky) také velmi stoupla produkce textů, o nichž lze říci, že jsou velmi popisné, obsahují mnoho seznamů a jednoduchých statistik, a málo interpretují nashromážděná data. Jde asi o sklon k určitému pozitivismu, k němuž se autoři nechávají svést právě pod vlivem velkého množství snadno získatelného materiálu. Je však otázka, nakolik jde ještě (v těchto případech) o vědeckou práci, když je podíl interpretace tak malý. Jak píše M. Grepl (2011, s. 199): „Každá věda, tedy i lingvistika, začíná být zajímavá až v té fázi, kdy může dát odpověď na otázku ‚Proč?‘, tj. kdy je schopna odhalovat kauzálně-následkové vztahy a souvislosti.“

¹² Kupř. u sloves *pracovat*, *známkovat* či *značkovat* bych o potřebě ověřit jejich případnou obouvidovost (právě s ohledem na své jazykové povědomí) s největší pravděpodobností vůbec neuvažoval.

Ve všech čtyřech případech jde o to, že dané kontexty (i když v prvním případě jde spíše o situaci, v níž je příslušná výpověď pronesena) vylučují užití přítomného tvaru nedokonavého slovesa; a vzhledem k tomu, že se ve všech případech evidentně jedná o přezens slovesa *chybovat*, je zřejmé, že by v případě gramatické správnosti či přijatelnosti daných konstrukcí musely být příslušné slovesné tvary interpretovány jako perfektiva, jako dokonavé přezenty slovesa *chybovat* (Je kupř. možné jen *Slibuju, že už neudělám_{dok.} chybu* nebo *Počkáme, až zase udělají_{dok.} chybu*, a ne **Slibuju, že už nedělám_{nedok.} chybu* nebo **Počkáme, až zase dělají_{nedok.} chybu*).¹³ Všechny čtyři případy (konstrukce, kontexty) tedy mají povahu jednoznačných testů: je-li v nich přezens použitelný, jde o sloveso (také) dokonavé; není-li použitelný, jde o sloveso pouze nedokonavé.

Pro mé jazykové povědomí jsou všechna čtyři souvětí gramaticky v pořádku, což znamená, že v mém idiolektu má sloveso *chybovat* status slovesa obouvidového. Toto zjištění mě motivovalo k dalšímu průzkumu – považoval jsem totiž za velmi nepravděpodobné, že by měl být „můj jazyk“ v této věci naprostou výjimkou. Ještě dodávám, že v případě opačného výsledku reflexe mého jazykového povědomí bych v dalším zkoumání nejspíše nepokračoval.¹⁴

4.2 Postoj jazykového povědomí jiných uživatelů češtiny

Dvě z konstrukcí posouzených mým jazykovým povědomím jsem předložil také jiným rodilým mluvčím češtiny (35 mužům a ženám ve věku 20–40 let), aby k nim zaujali stanovisko; šlo o případy (1) a (4). Výpověď *Jestli ještě jednou chybuješ v našem obranném pásmu, pudeš okamžitě ze hřiště* jsem předložil 25 uživatelům, a to v mluvené podobě; samozřejmě jsem jim též nastínil situaci, v níž by podle mě daná výpověď mohla zaznít (viz výše). Souvětí *Počkáme, až zase chybují při rozehrávce, a zkusíme toho využít* jsem předložil 10 jiným

¹³ Oba tyto typy testovacích souvětí mám od V. Jindry: Test s *počkat, až* uvádí explicitně (Jindra, 2011, s. 528). K užití souvětí se *slibovat, že* mě inspirovala následující pasáž z téhož textu (ibid., s. 529): „Jinou možností, jak ověřit vid slovesa (V), je jeho dosazení do struktury ‚predikát vyjadřující záměr (úmysl) + spojka *že* + V‘, jako např. *Rozhodl se, že...*, *Měl v plánu, že...*, *Chystal se, že...* apod. Po spojce *že* je v těchto strukturách pozice predikátu omezena na budoucí děj dosazeného slovesa, a tak lze dokonavost a nedokonavost bezpečně odlišit.“ Sloveso *slibit/slibovat* sice autor v uvedeném (neukončeném) výčtu neuvádí, lze ho však do něj podle mě zařadit. Navíc se domnívám, že je toto sloveso pro testování vidu vhodnější/spolehlivější než slovesa autorem explicitně uvedená. Pro formulování argumentů na podporu tohoto tvrzení zde není prostor, budou však obsaženy ve studii připravované pro Slovo a slovesnost.

¹⁴ Jeden z recenzentů byl toho názoru, že v tomto oddíle (4.1) zbytečně vyjadřují řadu banálních skutečností, především pokud jde o možnosti uplatnění lingvistovy introspekce při zkoumání jazyka. Přesto jsem se však rozhodl dotyčné formulace v textu ponechat, a to především z těchto důvodů: (1) nedomnívám se, že by mé stanovisko (které jsem tu jen naznačil) bylo v jazykovědné obci bez výhrad obecně sdíleno, (2) diskuse na toto téma je stále aktuální (srov. jen Cvrček – Kovářiková, 2011, nebo Čermák, 2005).

respondentům, tentokrát v psané podobě. Aby bylo posuzované souvětí zasazeno do kontextu (či spíše do situace), následovala ještě pasáž „řekl trenér svým svěřencům v přestávce mezi třetinami“. Celý text předložený respondentům měl tedy přesně tuto podobu: „*Počkáme, až zase chybní při rozehrávce, a zkusíme toho využít,*“ řekl trenér svým svěřencům v přestávce mezi třetinami.¹⁵ Respondenti mohli v obou případech volit mezi následujícími možnostmi: (1) přijatelné, (2) problematické, (3) nepřijatelné.

První souvětí (*Jestli ještě jednou...*) bylo pro sedm respondentů přijatelné, pro dvanáct problematické a pro šest nepřijatelné. Druhé souvětí (*Počkáme, až...*) bylo přijatelné pro čtyři, problematické pro tři a nepřijatelné rovněž pro tři respondenty. Třebaže jde jen o malou anketu (jíž nelze nárokovat reprezentativnost), její výsledky mají pro potřeby tohoto textu postačující výpovědní hodnotu – dostatečně ukazují na to, že jazykové povědomí uživatelů češtiny je (pokud jde o vidovou hodnotu slovesa *chybovat*) dosti nejednotné (viz ještě níže).

4.3 Průzkum korpusového materiálu

SYN v3 obsahuje 24 651 výskytů pro lemma *chybovat*. Z nich je 3 206 prezentních a 18 785 préteritálních; u obou skupin jsem prověřil prvních 200 výskytů.¹⁶ V rámci prezentu jsem našel asi jen deset dokladů, u nichž podle mě není vyloučena dokonavost slovesa *chybovat*. Pro ilustraci uvádím těchto pět: (1) *Je to tým, který výborně brání a má smrtící protiútoky. Jakmile soupeř c h y b u j e, má smůlu. V takovém případě totiž většinou dostane gól.* (2) *Ať člověk dělá, co dělá, dříve nebo později c h y b u j e.* (3) *Všichni děláme chyby. Občas někdo c h y b u j e pořádně: Vlastní nepozorností třeba způsobí autonehodu.* (4) *K tomu je potřeba je honit a čekat, že c h y b u j í.* (5) *Ve statistikách jsou totiž podle mluvčí Jany Pelcové zahrnuty i ty případy, kdy lidé c h y b u j í a ukvapeně si podají stížnost sami, přestože to zákon zapovídá.* V rámci préterita jsem našel asi 80 dokladů, u nichž jde podle mě s vysokou mírou pravděpodobnosti o dokonavé pojetí/ztvárnění daného děje. Pro ilustraci uvádím alespoň těchto pět příkladů: (1) *Domáci se těžko prosazovali, a když už Doseděl c h y b o v a l, brankář Capouch sólo zlikvidoval.* (2) *v 11. minutě po střele R. Jelínka c h y b o v a l hostující brankář a do odkryté brány skóroval A. Bystřický.* (3) *Ve 38. min. c h y b o v a l hostující gólman Kučera, který neudržel míč v náručí, čehož využil po přihrávce Kázmera Vobořil.* (4) *Zástupce ředitele severomoravské policie Jiří Pšcholka c h y b o v a l, když Vladimíra Hučina v tisku označil za kriminálního a podvodníka.* (5) *V 56. minutě c h y b o v a l v pokutovém území obránce Kubiš*

¹⁵ Dotazovaní byli informováni o tom, že kurzivní pasáž mají posoudit, kdežto nekurzivní má pouze nastínit situaci.

¹⁶ Výsledek byl promíchán.

a jeho zaváhání využil kladenský Kalina. To, že jde v těchto případech o dokonavé užití slovesa *chybovat*, podle mě zpravděpodobňuje ta skutečnost, že je nemožné (nebo alespoň problematické) nahrazovat v nich sloveso *chybovat* imperfektivem *dělat chybu/chyby* či *dopouštět se chyby/chyb*: kupř. **Ve 38. min. dělala chybu hostující gólman Kučera, který neudržel míč v náruči, čehož využil po příhrávce Kázmera Vobořil.*

Je ovšem třeba konstatovat, že se mezi prohledanými doklady neobjevila žádná taková konstrukce, kterou by bylo možno uznat za nezpochybnitelný důkaz perfektivnosti. Asi nejbližší má k takové konstrukci doklad *K tomu je potřeba je honit a čekat, že chybují*. Snad jediným korpusovým dokladem, u něhož nelze mít nejmenší pochybnost o přítomnosti perfektiva *chybovat*, je následující souvětí, obsažené v SYN v4: *Jednoduše řečeno, v Česku více čekáme, až protihráč chybuje, ve Finsku se spíše snaží jej k chybě donutit.*¹⁷

5 Obtíže s klasifikací slovesa *chybovat*

Z předcházejících dvou oddílů je zřejmé, že ani odpovědi respondentů, ani korpusová šetření neumožňují jednoznačně určit vidovou hodnotu slovesa *chybovat*; nelze ho na jejich základě neproblematicky zařadit ani do třídy sloves pouze nedokonavých, ani do třídy sloves obouvidových – sloveso *chybovat* je tedy obtížně klasifikovatelné. První částí tohoto oddílu bude (stručně) obecné pojednání o problematice klasifikačních obtíží, o jejich typech a příčinách, v druhé části se pokusím zformulovat příčiny problémů se zařazením slovesa *chybovat*.

5.1 O klasifikačních obtížích obecně

Problémy při snaze zařadit určitou jednotku do odpovídající třídy/množiny mohou být projevem/signálem řady skutečností, mohou být důsledkem řady příčin.

Jednou z nich může být nedokonalost teorie, např. nedostatečné či nenáležité teoretické uchopení, postižení, zpracování určité složky jazykového systému. Lze si představit třeba situaci, kdy je určovaná jednotka jedním z řady prototypických členů nějaké dobře vymežitelné skupiny, která je jasně odlišitelná od jiných skupin na základě určitých diferenčních rysů, avšak my tyto skupiny dosud dobře nerozeznáváme a příslušné vlastnosti jejich členů jsme zatím neidentifikovali jako jednak diferencující, jednak sdružující, anebo explicitněji a srozumitelněji řečeno: ještě jsme v nich nerozpoznali vlastnosti či kritéria umožňující vhodně

---

¹⁷ Za upozornění na tento doklad děkuji jednomu z recenzentů, který ho našel díky tomu, že v SYN v4 vyhledával souvýskyt slova *až* s přezentem slovesa *chybovat*. Já jsem ho neobjevil proto, že jsem to samé šetření provedl ještě před existencí SYN v4.

rozčlenit nějaké množství jednotek (skupinu jednotek) na určitý počet dobře odlišených, vymezených podskupin.

Jako příklad na objevení a ustanovení nových klasifikačních kritérií může myslím posloužit Komárkova (1978; 2006) netradiční koncepce autosémantických slovních druhů v češtině. Její úspěšnost je dána do značné míry tím, že se autorovi podařilo přesvědčivě vymezit tzv. primární, sekundární, popř. terciární syntaktické funkce jednotlivých slovních druhů. Jedním z důsledků Komárkova pojetí je i to, že lze na jeho základě poměrně spolehlivě posuzovat, zda určitá jednotka patří, či nepatří k příslovcím, či spíše k tzv. cirkumstantivům.

Podstatně jinou situací je ta, kdy máme určité množství jednotek dobře rozčleněné do skupin podle vhodně zvolených (relevantních) rysů, vlastností, avšak určovaná (klasifikovaná) jednotka (vyhraněná, nekolísající, vykazující stabilní vlastnosti) je něčím výjimečná, souborem svých stálých vlastností nevyhovuje žádné z vymezených, definovaných tříd. V takovém případě nejde o nedokonalost teorie, zde se pouze jazyková realita některou svou (výjimečnou) jednotkou zpěčuje postižení nějakým obecně platným pravidlem či kritériem. Náležitým vyřešením takovéto situace je podle mě postižení vztahu této nezařaditelné jednotky k příslušným vymezeným skupinám – je třeba říci, v čem je s nimi v souladu a v důsledku přítomnosti či absence kterých vlastností je k nim nepřiradiitelná. Ideální by bylo zodpovědět i otázku, jak došlo k tomu, že jde o jednotku výjimečnou, čímž už bychom se však (a nic proti tomu) mohli ocitnout na poli diachronie.

Jako příklady právě popsaných jednotek lze uvést slovesa *stávat*, *bývat* a *mívat*. Patří do skupiny tzv. frekventativ (*psávat*, *chválívat*, *zlobívat*, *platívat* aj.), ale ne tak docela. Charakteristickým rysem frekventativ je totiž to, že vždy, při každém užití (tzv. příznakově) vyjadřují opakování příslušného děje (*Často jsem ve škole zlobíval, Dan za mě tehdy platíval*), jenomže o zmíněných třech slovesech to neplatí, ta mohou vyjadřovat i „děje“ neopakované (kupř. *Kdysi tu stával silný dub*) – proto jejich řazení k frekventativům není nesporné, uvnitř množiny frekventativ jsou výjimkami.¹⁸

Další možnou situaci lze popsat takto: Určovaná jednotka není vyhraněná, a právě proto máme problémy s jejím zařazením. Nemusí tedy jít o naši neschopnost uplatnit vhodné kritérium, spíše jde opět o realitu jazyka, která neproblematické zařazení neumožňuje.

Tuto situaci by podle mě mohla dobře ilustrovat deverbativa na *-ící/-oucí*: U řady z nich (*vedoucí*, *pracující*, *věřící*, *vyučující* aj.) myslím nebudeme na pochybách, že jde o vyhraněná substantiva, o jednotky, které od verbálních adjektiv už zcela přešly k substantivům: např. *nastoupil k nám nový vyučující matematiky* – jde o substantivum v primární syntaktické funkci subjektu. V mnoha případech (*umírající*, *trpící*, *kupující* aj.) si však při určování slovnědruhové příslušnosti pravděpodobně už tak jisti nebudeme (alespoň ne tak

¹⁸ O výjimečnosti (nejen) těchto sloves v rámci frekventativ jsem už krátce pojednal (viz Veselý, 2011–2012, s. 126). Jejich výjimečnosti si však povšiml už Danaher (2003, s. 98n.).

jako u případů uvedených výše): Mějme např. tento doklad z Bratrů Karamazových: *kdyby měl jeho slib, že ještě jednou vstane a s ním se rozloučí, snad by ani neuvěřil smrti samé, stále ještě očekává, že se u m í r a j í c í vzpamatuje a splní svůj slib* – jde o substantivum v primární syntaktické funkci subjektu, anebo o verbální adjektivum plnící funkci substantiva? Považuji za pravděpodobné, že tato nejistota je působena tím, že se příslušné jednotky ještě nestaly vyhraněnými substantivy.

Pokusil jsem se v tomto oddíle alespoň zhruba popsat tři základní situace, v nichž může mít badatel potíže s určením (s klasifikací) nějakého jazykového prostředku. Jsem si vědom toho, že dané téma vyžaduje mnohem jemnější analýzu; domnívám se však, že pro potřeby tohoto příspěvku je výše podaný rozbor postačující.

5.2 Příčiny obtížné klasifikace slovesa *chybovat*

Pokud jde o sloveso *chybovat*, jsem toho názoru, že nesnadnost zodpovězení otázky, zda jde o sloveso pouze nedokonavé, anebo obouvidové, není působena jen jednou příčinou, nýbrž že jde o spolupůsobení dvou z výše uvedených příčin.

(1) Sloveso *chybovat* není, pokud jde o vyjadřování dokonavosti, vyhraněné, a tudíž není vyhraněné ani jako sloveso obouvidové. Hovořím-li o nevyhraněnosti, mám na mysli především dvě věci: (1a) Jsou mluvčí, v jejichž idiolektu má *chybovat* pevné místo mezi biaspektuálními slovesy (jinak by kupř. stěží mohli hodnotit jako neproblematické případy typu *Počkáme, až zase chybní...*), jsou však také mluvčí, u nichž *chybovat* (silně) tenduje k pouhé nedokonavosti anebo je zcela vyhraněně pouze nedokonavé (pro tyto mluvčí jsou výše uvedené případy problematické anebo přímo nepřijatelné); (1b) co se týče korpusových dokladů, našel jsem sice nemálo takových (jde především o doklady préteritální), které lze podle mě jen stěží interpretovat jinak než jako užití slovesa *chybovat* za účelem dokonavého ztvárnění děje (viz výše), avšak nelze přehlížet to, jak málo je dokladů na vyjádření budoucího děje pomocí prézentu, poněvadž pro perfekta je charakteristické, že svým prézentem vyjadřují budoucnost.

(2) Obtíže se zařazením slovesa *chybovat* nejsou působeny jen jeho (práve popsanou) nevyhraněností (o níž svědčí především značně odlišné odpovědi respondentů), ale do značné míry také nepropracovaností teorie. Tímto tvrzením narážím zejména na učení o protikladu příznakovosti a bezpříznakovosti u jazykových jednotek. Jde (především) o to, že (nejen) pro češtinu dosud není podrobně a uspokojivě zodpovězena otázka, kdy (za jakých podmínek) může být dokonavost vyjádřena pomocí bezpříznakového imperfektiva, a kdy to možné není.¹⁹

---

¹⁹ Tato otázka je podle mě stále aktuální, třebaže je pravda, že problematice vidové konkurence věnovalo – po Mathesiově (1947) „zakládající“ studii – svou pozornost již mnoho badatelů. Připomeňme zde jen Dokulila (1958, s. 95–96), Kopečného (1962, s. 52n.), Bondarka (1971, s. 36–42) či Padučevovou (2010, s. 53–65).

Právě v důsledku toho nejsem schopen ani v případech jako třeba *a když už Doseděl chyboval, brankář Capouch sólo zlikvidoval* (v nichž jde podle mě nepochybně o vyjádření dokonavosti) s naprostou jistotou tvrdit, že je v nich užito perfektiva. Nejsem si totiž (právě pro tu nepropracovanost teorie) zcela jistý tím, zda se v těchto případech přece jen nejedná o užití (bezpříznakového) imperfektiva ve funkci (příznakového) perfektiva. Úplnou jistotu mi neposkytuje ani skutečnost, že je v těchto případech přinejmenším problematické substituovat sloveso *chybovat* imperfektivem prostředku synonymního (viz výše).

6 Shrnutí a závěr

Jedním z cílů tohoto příspěvku bylo zjistit vidovou hodnotu slovesa *chybovat*: zda je pouze nedokonavé, anebo obouvidové. K tomu účelu jsem využil několika prostředků: introspekce, ankety a korpusu. Došel jsem k závěru, že jde o sloveso vidově nevyhraněné, resp. nevyhraněné co do vyjadřování dokonavosti. Domnívám se, že právě ta nevyhraněnost (či přechodnost) činí z tohoto slovesa lingvisticky velmi zajímavou (zkoumání hodnou) jednotku. Jde o nevyhraněnost danou tím, že tento prostředek právě prochází vývojem (či spíše změnou), je v pohybu (před časem se dal z nějaké příčiny do pohybu, dosud se neustálil a je vystaven působení řady faktorů) – právě takovéto prostředky by podle mě měly poutat naši pozornost, chceme-li detailněji prozkoumat a popsat a hlouběji poznat principy a faktory ovlivňující jazykový vývoj. Takovéto prostředky (u nichž je nevyhraněnost současným stavem) totiž vybízejí jednak k otázce, v důsledku čeho se staly nevyhraněnými (pohled do minulosti), jednak k tomu, abychom je stále vedli v patrnosti a sledovali, jakým směrem se budou ubírat a vlivem čeho (pohled do budoucnosti).

S ohledem na právě napsané vyslovuji o slovese *chybovat* tuto hypotézu: Sloveso *chybovat* kdysi tvořilo (relativně) pevný vidový pár se slovesem *chybit* a mělo status sekundárního imperfektiva (*chybit* → *chybovat*). Perfektivum *chybit* však začalo ustupovat, postupně přestávalo být uzuální; jako možná příčina toho se nabízí homonymie jeho přezentu s přezentem slovesa *chybět* (*chybím, chybíš, chybí* atd.).²⁰ V důsledku toho nastaly podmínky k tomu, aby imperfektivum *chybovat* začalo přebírat úlohu svého ustupujícího vidového protějšku, a aby tak začalo směřovat k obouvidovosti. Mělo pak už status spíše desubstantivní (*chyba* → *chybovat*). Postupem času (a zejména v poslední době) se však objevila i tendence protikladná (působící proti obouvidovosti), a to vytváření a používání slovesa *zachybovat*, zatím sice spíše jen ojedinělé, ale především v textech z oblasti sportu rozhodně nezanedbatelné. Nyní je sloveso *chybovat* někde na

---

²⁰ Podrobné poučení o slovesech *chybit* a *chybět* najdeme u Zubatého (1918).

cestě mezi slovesy pouze nedokonavými a obouvidovými, a pokud jde o jeho další směřování, je ve hře několik faktorů. Uvedu tyto: (1) Potřeba zachycovat příslušný děj nejen jako probíhající či opakovaný, ale také jako celostní, souhrnný. To je faktor, který může vytvářet vliv na dokonavé užívání slovesa *chybovat*, a posilovat tak jeho obouvidovost. (2) Potřeba jednoznačně dokonavého ztvárnění daného děje. To je faktor, který může vyvíjet vliv na častější vytváření a užívání odvozeniny *zachybovat*, a může tak přispívat k její uzualizaci. Tento faktor může též vést k preferování synonymních prostředků *udělat chybu*, *dopustit se chyby* či *pochybit*.²¹ Jde tedy o faktor působící proti biaspektualizaci slovesa *chybovat*.

Podrobné ověřování jednotlivých složek této hypotézy by podle mě mohlo přispět k detailnějšímu poznání toho, jak se jazykové jednotky mění. Skutečností příhodnou takovému zkoumání je to, že jde o sloveso dosti časté, neboť lze tvrdit, že je-li nevyhraněná (a změnou procházející) jednotka dosti frekventovaná, mají vývojové faktory dost příležitostí se projevit.

V tomto příspěvku jsem také upozornil na jednu teoretickou otázku, která ještě není uspokojivě zodpovězena: Za jakých podmínek lze imperfektivem vyjadřovat dokonavost, a kdy to možné není? Její zevrubné zpracování by mohlo výrazně přispět k dokonalejšímu poznání obouvidových sloves v češtině.

LITERATURA

- BERGER, T. (2008): Kriterien zur Bestimmung von Aspekt und Aspekt-partnerschaften im Tschechischen [online]. Oldenburg, 23. 9. 2008. Cit. 8. 7. 2017. <<https://homepages.uni-tuebingen.de/~tilman.berger/Handouts/FolienOldenburg.pdf>>.
- BERGER, T. (2011): Perfektivierung durch Präfix im Tschechischen. Vermeintliche und tatsächliche Besonderheiten. *Wiener Slawistischer Almanach*, 67, s. 33–52.
- BONDARKO, A. V. (1971): *Вид и время русского глагола (значение и употребление)*. Москва: Просвещение.
- CVRČEK, V. – KOVÁŘÍKOVÁ, D. (2011): Možnosti a meze korpusové lingvistiky. *Naše řeč*, 94(3), s. 113–133.
- ČECHOVÁ, M. et al. (2011): *Čeština – řeč a jazyk*. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství.
- ČERMÁK, F. (2005): Korpus, informace a lingvistika. In: *Přednášky z 48. běhu Letní školy slovenských studií*. Praha: Filozofická fakulta UK, s. 15–24.

²¹ O slovese *pochybit* jsem v SYN2015 zjistil toto: Je nesporné, že slouží jako prostředek dokonavého ztvárnění významu ‚(u)dělat chybu‘ a že konkuruje perfektivu *chybovat* (*Ministerstvo vnitra p o c h y b i l o, když v roce 2009 odmítlo zaregistrovat Sudetoněmecké krajanské sdružení v Čechách vedle ministr spravedlnosti Pavel Blažek c h y b o v a l, když loni povolil vydání ruského podnikatele Alexeje Torubarova ke stihání do vlasti*). Avšak v textech sportovního zpravodajství je *pochybit* doloženo pouze 10× (*pochybil hlavně sudí, ne [brankář] Buffon*), zatímco sloveso *chybovat* se v nich vyskytuje přibližně 170× (*[brankář] Čech opět chyboval*). Z toho je patrné, že v textech tohoto typu dnes imperfektivum *pochybit* rozšíření perfektiva *chybovat* příliš nebrání.

- Český národní korpus – SYN [online] (2007–2018). Praha: Ústav Českého národního korpusu FF UK. Cit. 8. 7. 2017. <<http://www.korpus.cz>>.
- DANAHER, D. S. (2003): *The Semantics and Discourse Function of Habitual-Iterative Verbs in Contemporary Czech*. München: Lincom Europa.
- DOKULIL, M. (1958): K otázce morfologických protikladů. *Slovo a slovesnost*, 19(2), s. 81–103.
- ESVAN, F. (2007): *Vidová morfologie českého slovesa*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny – Ústav Českého národního korpusu FF UK.
- GREPL, M. (2011): Důsledky existence/neexistence přítomných forem slovesa esse v gramatickém systému češtiny a ruštiny: Studie téměř strukturalistická. In: M. Grepl, *Jak dál v syntaxi*. Brno: Host, s. 199–208.
- HAVRÁNEK, B. – JEDLIČKA, A. (1960): *Česká mluvnice*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
- JINDRA, V. (2011): Obouvidovost. In: F. Štícha (ed.), *Kapitoly z české gramatiky*. Praha: Academia, s. 525–551.
- KOMÁREK, M. (1978): *Příspěvky k české morfologii*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
- KOMÁREK, M. (2002): Ke vztahu mezi videm a tzv. způsoby slovesného děje. In: Z. Hladká – P. Karlík (eds.), *Čeština – univerzálie a specifika 4*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, s. 135–140.
- KOMÁREK, M. (2006): *Příspěvky k české morfologii*. Olomouc: Periplum.
- KOPEČNÝ, F. (1962): *Slovesný vid v češtině*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd.
- KOPEČNÝ, F. (1977): Nový výměr nedokonavosti českých sloves? *Naše řeč*, 60(4), s. 185–189.
- LOPATKOVÁ, M. – KETTNEROVÁ, V. – BEJČEK, E. – VERNEROVÁ, A. – ŽABOKRTSKÝ, Z. (2016): *Valenční slovník českých sloves VALLEX*. Praha: Karolinum.
- MATHESIUS, V. (1947): O konkurenci vidů v českém vyjadřování slovesném. In: *Čeština a obecný jazykozpyt: Soubor statí*. Praha: Melantrich, s. 195–202.
- NEJEDLÝ, P. (2008): Je čeština jako menší jazyk v ohrožení? (Pohled očima historika jazyka). *Naše řeč*, 91(5), s. 225–234.
- NÜBLER, N. (2002): Vid. In: P. Karlík – M. Nekula – J. Pleskalová (eds.), *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, s. 527–531.
- PADUČEVA, E. V. (2010): *Семантические исследования: Семантика времени и вида в русском языке. Семантика нарратива*. Москва: Языки славянской культуры.
- PETR, J. (1986): Vid. In: M. Komárek – J. Kořenský – J. Petr – J. Veselková (eds.), *Mluvnice češtiny: 2, Tvarosloví*. Praha: Academia, s. 179–187.
- PSJČ: *Příruční slovník jazyka českého (1935–1957)*. Praha: Státní nakladatelství – Školní nakladatelství – Státní pedagogické nakladatelství.
- RUSÍNOVÁ, Z. (1995): Slovesa. In: P. Karlík – M. Nekula – Z. Rusínová (eds.), *Příruční mluvnice češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, s. 310–338.
- SGALL, P. – PANEVŮVÁ, J. (2004): *Jak psát a jak nepsat česky: Naše čeština a naše nešvary*. Praha: Karolinum.
- SSJČ: *Slovník spisovného jazyka českého (1960–1971)*. Praha: Academia.
- SVOBODA, K. (1978): K pojetí nedokonavosti a dokonavosti českých sloves. *Naše řeč*, 61(3), s. 127–133.
- ŠLOSAR, D. (1995): Slovtvorba. In: P. Karlík – M. Nekula – Z. Rusínová (eds.), *Příruční mluvnice češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, s. 109–225.
- ŠMLAUER, V. (1972): *Nauka o českém jazyku: Pomocná kniha pro vyučování na školách 2. cyklu*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.

- ŠTÍCHA, F. et al. (2013): *Akademická gramatika spisovné češtiny*. Praha: Academia.
- VESELÝ, L. (2011): O vidu slovesa *soustředit se*. Příspěvek k otázce jazykové správnosti. *Naše řeč*, 94(3), s. 134–141.
- VESELÝ, L. (2011–2012): O nepravidelnostech, zvláštnostech a výjimkách jazykových. *Český jazyk a literatura*, 62(3), s. 122–128.
- VESELÝ, L. (2014): *Gramatické studie I.: Příspěvky k české aspektologii*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- ZUBATÝ, J. (1918): Chyběti, scházeti. *Naše řeč*, 2(7), s. 193–199.

Ústav pro jazyk český AV ČR
Letenská 4, 118 51 Praha 1
vesely@ujc.cas.cz